

Nr 214.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående medgivande för Svenska skifferoljeaktiebolaget att teckna viss borgen; given Stockholms slott den 15 mars 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

John Ericsson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans-, social- och handelsdepartementen samt med statsrådet Mossberg anmäler statsrådet Ericsson fråga om *medgivande för Svenska skifferoljeaktiebolaget att teckna viss borgen* samt anför därvid följande.

I propositionen nr 48 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t hemställt om bemyndigande att medgiva Svenska skifferoljeaktiebolaget att nedlägga driften vid bolagets oljeverk vid Kinne-Kleva ävensom verkställa de utgifter, som kunde erfordras för nödvändiga stödåtgärder åt den friställda arbetskraften vid verket. Vid anmälan i statsrådet av detta ärende yttrade jag bland annat, att bolagets styrelse med skrivelse den 10 januari 1946 överlämnat en av styrelsen utarbetad promemoria beräffande de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt drift vid anläggningarna vid Kinne-Kleva. I denna

promemoria hade anförts, att verkets personal vid årsskiftet 1945/46 omfattade 25 tjänstemän och 340 arbetare. Ett sextiotal av arbetarna bebodde egna hem. Vidare funnes vid verket åtskilliga bolaget tillhöriga bostäder och andra lokaliteter, som disponerades av där anställd personal. Med hänvisning till bland annat dessa förhållanden hade styrelsen funnit det vara ur social synpunkt angeläget att undersöka möjligheterna att förlägga annan industriell verksamhet till Kinne-Kleva för att därigenom bereda sysselsättning åtminstone för viss del av arbetarstammen. En företagen undersökning härutinnan hade enligt styrelsen givit till resultat att fabrikation av stenull syntes ha utsikter att under vissa förutsättningar bliva ekonomiskt bärkraftig. Jag framhöll vidare, att det i samband med en avveckling av oljeproduktionen komme att uppstå flera vanskliga problem. Det bleve sålunda nödvändigt att överväga frågorna om en ny industri borde anläggas vid Kinne-Kleva, om staten borde driva denna industri eller om verket borde försäljas eller uthyras till enskilt företag, som kunde driva den nya verksamheten m. m.

Vid tiden för framläggandet av propositionen var bolagets skrivelse remitterad till ett antal myndigheter och organisationer, bl. a. personalrådet vid Kinne-Klevaverket, men några yttranden hade då ännu ej inkommit. Numera föreligga emellertid remissvaren. Flertalet av de hörda myndigheterna och organisationerna ha framhållit önskvärdheten av att anläggningarna vid Kinne-Kleva utnyttjas även efter oljeproduktionens upphörande. I vissa yttranden har emellertid betonats att avsättningsmöjligheterna för stenull vore synnerligen ovissa. Personalrådet vid Kinne-Klevaverket har i sitt yttrande hemställt, att de anställda vid verket skulle få övertaga rörelsen för att driva industriell verksamhet i egen regi. De anställdas avsikt är att producera jordbruks- och industrikalk, gasbetong och mineralull.

Den sålunda föreliggande utredningen är emellertid icke tillräcklig för ett definitivt avgörande av de med avvecklingen sammanhängande frågorna. Ytterligare ingående undersökningar och utredningar äro erforderliga. Framställningen från personalrådet vid Kinne-Klevaverket bör därvid även tagas under närmare övervägande. Jag är sålunda för närvarande icke beredd att framlägga slutligt förslag i ämnet.

Styrelsen för skifferoljebolaget har emellertid nu framlagt två nya projekt, vilka syfta till att åtminstone i viss mån lösa förevarande sysselsättningsproblem för den närmaste tiden. Det ena projektet innebär, att bolaget skulle till ett företag i Lidköping uthyra ett av ugnshuset jämte vissa andra lokaler vid Kinne-Klevaverket för framställning ur halvfabrikat av matbestick av rostfritt stål. I samband därmed skulle bolaget ikläda sig visst borgensansvar för detta företag. Det andra projektet avser att bolaget skulle till ett under bildning varande bolag utarrendera cirka två tunnland av skifferoljebolagets mark för anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor med skifferaska som råmaterial. Jag torde i det följande få lämna en redogörelse för dessa förslag.

Förhandlingar om igångsättande av framställning ur halvfabrikat av matbestick av rostfritt stål i Kinne-Kleva ha av skiffer-

oljafabriken upptagits med kommanditbolaget Bröderna Wallins nysilverfabrik i Lidköping. Sistnämnda bolag driver sådan produktion sedan år 1930. Rörelsen hade till en början blygsam omfattning men har efter hand utvecklats. Under det senaste året har kommanditbolagets verkstad i Lidköping undergått en betydande utvidgning och i samband därmed har arbetsstyrkan ökat. För närvarande råder mycket stor efterfrågan på rostfria matbestick. De ineliggande beställningarna hos kommanditbolaget äro av sådan storleksordning att bolaget med nuvarande produktionskapacitet icke kan effektuera dem i full utsträckning. Delägarna i bolaget ha därför undersökt möjligheterna att utvidga bolagets verksamhet. Då den stora efterfrågan icke med säkerhet kan förväntas fortvara längre tid än de närmaste två åren, har en förhyrning av ändamålsenliga lokaler synt vara den lämpligaste utvägen för att snabbt åstadkomma den tilltänkta utvidgningen. Utförda undersökningar ha visat, att ett av skifferoljafabriken ugnshus vid Kinne-Kleva skulle efter en mindre ombyggnad lämpa sig för den planerade fabriken.

I en till chefen för handelsdepartementet ställd, den 11 mars 1946 dagtecknad skrivelse har styrelsen för skifferoljafabriken redogjort för de förhandlingar som förts mellan representanter för skifferoljafabriken och företrädare för kommanditbolaget. Enligt skrivelsen beräknas ombyggnaden av ugnshuset taga en tid av omkring tre månader. Därunder skulle omkring 20 arbetare kunna sysselsättas med ombyggnadsarbetena. Vid driftens igångsättande beräknas omkring 40 arbetare få sysselsättning. Efterhand som driften utvidgas skulle antalet arbetare ökas. Då verksamheten vid anläggningen nått full omfattning, vilket förväntas vara förhållandet omkring fem månader efter igångsättandet, skulle enligt beräkningarna omkring 190 arbetare vara sysselsatta vid den egentliga fabriken. Härtill skulle komma omkring 10 kontorister samt 30 manliga och kvinnliga hjälparbetare för lagerarbeten och dylikt.

Styrelsen uttalar i fortsättningen följande.

För närvarande uppgår arbetareantalet vid skifferoljafabriken anläggningar i Kinne-Kleva till cirka 280 man. Det torde icke bereda svårigheter att skaffa sysselsättning på annat håll för den personal, som icke skulle absorberas av den nya fabriksrörelsen, varför sysselsättningsproblemet, om en uppgörelse kan komma till stånd med kommanditbolaget, därmed skulle kunna vinna sin lösning. De arbetare och tjänstemän, som äga egna hem, skulle under alla förhållanden kunna beredas möjlighet att kvarstanna. För dem som icke äga egna hem men som likväl få anställning finnas bostadsmöjligheter i skifferoljafabriken bostäder.

Ur beredskapssynpunkt med hänsyn till oljeproduktionen kommer den nya fabriken icke att verka störande. Om oljetillverkningen åter skall sättas i gång, måste det nämligen betraktas som riktigt att först ombygga det ugnshus, som icke skulle uthyras, på ett sådant sätt, att den två- till tredubbla kvantiteten skiffer mot vad nu är förhållandet kan underkastas torrdestillation enbart i detta ugnshus, d. v. s. så stor kvantitet som överhuvudtaget kan framtagas med nu befintliga anordningar. Skulle en utökning utöver detta av oljeproduktionen bliva aktuell, kan även det uthyrda ugnshuset åter iordningställas för oljeproduktion på kortare tid än som erfordras för en utökning av skifferbrytning i häremot svarande utsträckning. Någon

inverkan i övrigt på förutsättningarna för verkets betydelse ur beredskaps-synpunkt torde icke kunna befaras som en följd av att de nämnda lokalerna uthyras för ifrågasatt ändamål.

Därest en överenskommelse kunde komma till stånd, uttalas i skrivelsen vidare, skulle delägarna i kommanditbolaget — fabrikören Einar Wallin, herrar Folke Wallin, Gösta Thunblad och Nils Lind — ävensom advokaten Gunnar Bäck bilda ett aktiebolag, som skulle träffa överenskommelse med skifferoljebolaget om förhyrning av vissa lokaler vid oljeverket i Kinne-Kleva och upptaga den planerade framställningen av matbestick.

Beträffande finansieringen av det nya bolagets verksamhet anföres i skrivelsen bland annat följande.

För att igångsätta tillverkningen behöver det nya bolaget ett anläggnings- och rörelsekapital på sammanlagt 1 320 000 kronor. Av denna summa täckes 100 000 kronor av det nya bolagets tilltänkta aktiekapital, medan återstående 1 220 000 kronor skulle anskaffas genom lån i affärsbank. För att göra erforderliga investeringar och för att igångsätta och uppehålla driften ställer intressenterna i det nya bolaget som villkor, att skifferoljebolaget tecknar borgen upp till 1 200 000 kronor för nämnda lån, varvid emellertid en var av det nya bolagets stiftare skall teckna underborgen, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld för den förlust, som skifferoljebolaget kan komma att lida på grund av sin borgensförbindelse. Det nya bolaget skall därjämte till skifferoljebolaget överlämna förlagsinteckning i det nya bolagets förlagsegendom till belopp, motsvarande borgensförbindelsen. Skifferoljebolagets borgen skulle i första hand begränsas till 1 000 000 kronor, dock att borgen skulle kunna utökas med ytterligare 200 000 kronor, därest det skulle uppstå svårigheter för det nya bolaget att täcka sitt överskjutande kapitalbehov på annat sätt.

Det lån, som det nya bolaget kommer att upptaga, skall slutamorteras inom loppet av två år och tre månader efter driftens igångsättande, vilket beräknas ske omkring den 1 juli 1946, under förutsättning att överenskommelse kan träffas före nästkommande 1 april. Man bör alltså kunna räkna med att skifferoljebolagets borgen bortfaller den 1 oktober 1948.

Med hänsyn till vikten av att snabbt kunna igångsätta driften för att utnyttja den rådande konjunkturen och för att på snabbast möjliga sätt kunna bereda personalen fortsatt arbete, har kommanditbolagets representant framhållit betydelsen av att statsmakterna i görligaste mån medverka till att viss maskinell utrustning, företrädesvis elektriska motorer, kan erhållas med förtursrätt.

Vidare har förutsatts, att det nya bolaget skulle få rätt till och även tilllämpa s. k. fri avskrivning beträffande sina anläggningar i Kinne-Kleva, så att inom loppet av de två första åren dessa anläggningar helt kunna nedskrivnas. Dels skaffas härigenom förutsättningar för fortsatt drift, då konjunkturen blir mindre gynnsam, dels måste det utgöra en garanti för att det nya bolaget skall kunna fylla sina åtagna förpliktelser, om uppkommen vinst helt användes för sådant ändamål.

Styrelsen hade, uttalar styrelsen vidare, granskat kalkylerna för det nya bolagets verksamhet och funnit att dessa förefölle väl grundade och att stora förutsättningar funnes för att de skulle visa sig hållbara. Det funnes sålunda god anledning att utgå från att det nya bolaget skulle slutamortera sina lån under den planerade amorteringstiden. På grund av det anförda hemställde

styrelsen om rätt att teckna borgen för det nya bolagets lån till ett belopp av högst 1 200 000 kronor på de närmare villkor som angivits i skrivelsen.

Vid skrivelsen har styrelsen fogat ett förslag till hyresavtal mellan skifferoljebolaget och det nya aktiebolaget. Förslaget upptager bl. a. följande bestämmelser.

Det nya aktiebolaget skall av skifferoljebolaget förhyra ett ugnshus samt en manskapsbyggnad jämte garage för två bilar för tiden till den 1 oktober 1948. Hyran skall utgöra 10 000 kronor per år. Därest hyresavtalet förlänges efter nämnda tidpunkt, skall hyra utgå med fördubblat belopp. Det nya aktiebolaget skall äga befogenhet att förändra ugnshuset så att detsamma blir lämpligt för bolagets verksamhet; dock skall skifferoljebolagets godkännande inhämtas i god tid före ändringsarbetenas påbörjande. Ändringarna skola bekostas av det nya aktiebolaget. Detta bolag skall för sin industriella verksamhet, i den mån så är möjligt med hänsyn till vederbörandes lämplighet för bolagets verksamhet, anlita arbetare och övrig personal, som äro bosatta i Kinne-Kleva och som ha eller haft anställning hos skifferoljebolaget. Vidare skola de hos det nya aktiebolaget anställda arbetare, som nu ha bostäder i skifferoljebolagets fastigheter i Kinne-Kleva, vara berättigade att förhyra de av dem innehavda lägenheterna till den hyra, som för närvarande utgår. I händelse skifferoljebolaget på grund av krig, importavspärrning eller annan orsak ålägges upptaga oljetillverkning i Kinne-Kleva av sådan omfattning att den uthyrda ugnbyggnaden behöver tagas i anspråk därför, skall hyresavtalet omedelbart upphöra att gälla. Hyresgästen skall i så fall omedelbart lämna lokalerna.

Det andra av styrelsen för skifferoljebolaget framlagda projektet avser såsom jag förut nämnt utarrendering till ett under bildande varande bolag av cirka två tunnland av bolagets mark för anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor med skifferaska som råmaterial. Skifferoljebolaget har med en företrädare för det ännu icke färdigbildade bolaget, advokaten Pontus Svinhufvud, träffat ett preliminärt arrendeavtal. Det årliga arrendet har bestämts till 20 öre per kvadratmeter. Det nya bolaget har i avtalet tillerkänts rätt att av skifferoljebolaget inköpa skifferaska samt kalksten till ett pris av en krona 10 öre per kubikmeter. Avtalet innehåller vidare en bestämmelse att det nya bolaget skall anlita arbetskraft, som är eller varit anställd hos skifferoljebolaget. Det beräknas att 30 arbetare skola kunna sysselsättas vid det nya företaget. Därest avsättningsmöjligheterna för företagets produktion skulle visa sig gynnsamma, avses emellertid verksamheten skola utvidgas till sådan omfattning, att arbetsstyrkan kan ökas till 80 arbetare.

De av skifferoljebolaget nu framlagda två projekten om igångsättande av nya industrier vid Kinne-Kleva synas vara ägnade att åtminstone i viss utsträckning undanröja de svårigheter, som komma att uppstå för de anställda vid oljeverket, därest oljedriften nedlägges.

*Före-
draganden.*

Om planen på anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor förverkligas, skulle till en början ett antal arbetare kunna få sysselsättning vid uppförandet av fabriken. Arbetet därmed torde icke taga någon längre tid i anspråk. Sedan driften kommit i gång, skulle omkring 30 arbetare komma att kontinuerligt sysselsättas vid fabriken.

Det tilltänkta företaget för framställning av rostfria matbestick skulle under den tid av tre månader, som arbetena med omändring av ugnshuset väntas taga i anspråk, sysselsätta omkring 20 arbetare. Därefter beräknas arbetsstyrkan skola utökas successivt till 190 arbetare vid full verksamhet, som torde kunna uppnås omkring fem månader efter driftens igångsättande. Ytterligare beräknas 10 kontorister samt 30 manliga och kvinnliga hjälparbetare kunna beredas arbete vid full drift. Jag har förvissat mig om att de löner, som det nya företaget kommer att erbjuda de anställda, ligga på samma nivå som de vilka utgå vid skifferoljebolaget.

Därest de nya företagen kunna igångsätta de erforderliga byggnadsarbetena inom den närmaste tiden och dessa kunna genomföras enligt beräkningarna, skulle i november 1946 sammanlagt närmare 250 arbetare vara sysselsatta vid de planerade industrierna. Detta skulle betyda att flertalet av skifferoljebolagets nuvarande personal skulle kunna stanna kvar i Kinne-Kleva efter nedläggningen av oljedriften. För en del av arbetarna skulle det dock bli nödvändigt att under sommaren taga tillfälliga arbeten på annat håll.

Risk föreligger visserligen för att framställningen av matbestick kommer att inskränkas eller nedläggas redan efter en tidrymd av omkring två år. Om så skulle ske, skulle emellertid genom igångsättandet av fabrikationen vinnas en tidsfrist, varunder mera ingående undersökningar angående den framtida verksamheten vid Kinne-Kleva skulle hinna verkställas. Jag har för avsikt att snarast föranstalta om fortsatta sådana undersökningar.

Skifferoljebolagets förslag om uthyrning av vissa av oljeverkets lokaler innebär sålunda stora fördelar med avseende på sysselsättningsproblemen för de vid verket anställda. Förslagets förverkligande skulle även medföra reducerade utgifter för statsverket, bl. a. därigenom att hyresinkomster komma att inflyta till skifferoljebolaget. Vidare erbjudes genom förslaget ett tillfälle för en expanderande industri att utnyttja redan befintliga anläggningar och bostäder, varjämte tillgång beredes till arbetskraft, som efter kort omskolning kan förväntas bli effektiv. Även ur beredskapssynpunkt är förslaget tillfredsställande i så måtto, att oljedriften relativt snabbt kan återupptagas om så skulle erfordras.

För att förslaget skall kunna genomföras erfordras emellertid att skifferoljebolaget åtager sig borgensgaranti för det nya företagens lån. Skifferoljebolagets borgensansvar skulle i första hand avse ett belopp av 1 000 000 kronor. Under vissa förutsättningar skulle borgensansvaret utsträckas till att omfatta ett ytterligare belopp av 200 000 kronor. Genom de villkor, som uppställts för borgensåtagandet, torde de ekonomiska risker som skifferoljebolaget sålunda skulle ikläda sig få anses relativt begränsade, därest icke helt

oförutsedda händelser skulle inträffa. Jag anser mig därför kunna förorda, att skifferoljebolaget medgives rätt att teckna borgen för det nya företagens lån till ett högsta sammanlagda belopp av 1 200 000 kronor. Frågan torde böra underställas riksdagens prövning. Det synes emellertid lämpligt att till Kungl. Maj:t överlämnas att bestämma de närmare villkoren för borgensåtagandet.

Även det av skifferoljebolagets styrelse framlagda projektet om uthyrning av mark för anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor bör enligt min mening förverkligas. Härför torde dock icke erfordras medverkan av vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att — under förutsättning att driften vid oljeverket vid Kinne-Kleva nedlägges —

medgiva Svenska skifferoljeaktiebolaget att på de närmare villkor som Kungl. Maj:t äger bestämma teckna borgen för lån på sammanlagt högst 1 200 000 kronor, som ett tillärnat aktiebolag med ändamål att i industriell drift framställa rostfria matbestick i Kinne-Kleva kan komma att upptaga hos affärsbank.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Kihlstrand.
